Interkultúrne kompetencie v pedagogických a pomáhajúcich profesiách

PhDr. PaedDr. Michal Pankevič, PhD., MBA, LL.M.

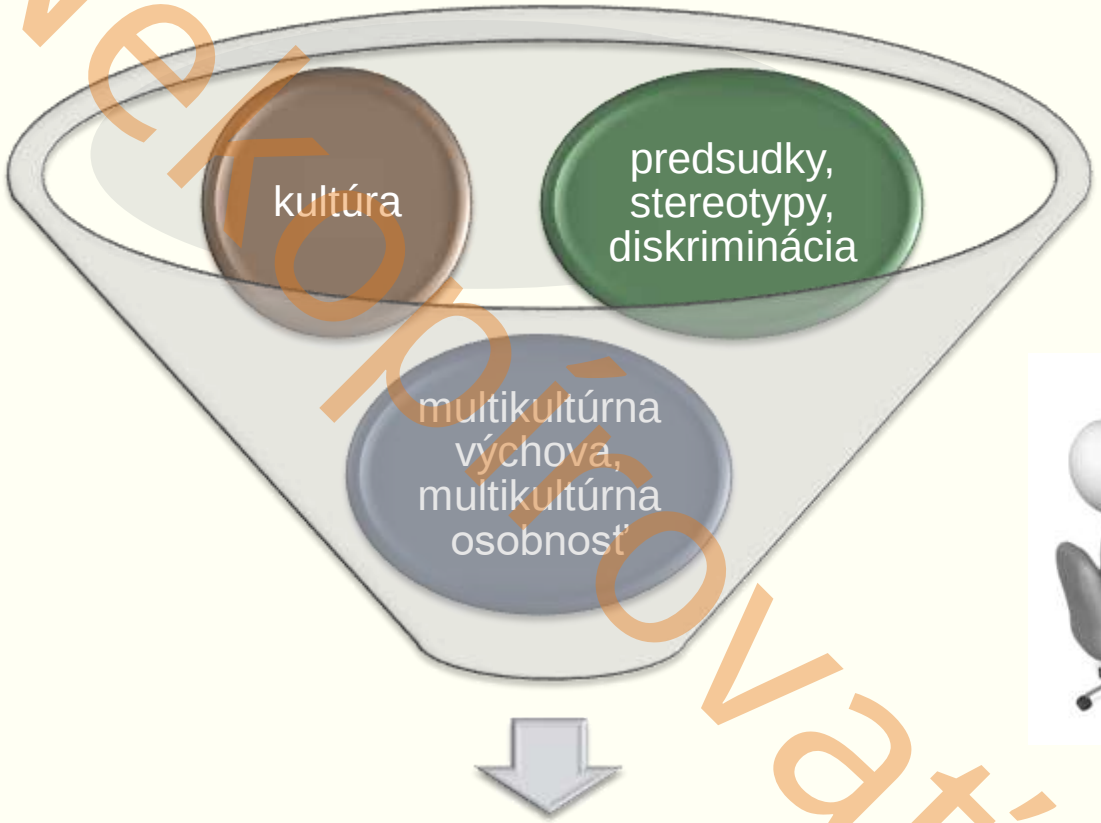
Nekopírovať

13. november 2025

O čom budeme dnes hovoriť?

Nekopírovať

Interkultúrne kompetencie – ako rešpektovať a podporovať kultúrne odlišné skupiny (nielen) v pedagogických a pomáhajúcich profesiách

jigsawplanet.com

Aktivita na prestávku ☺ - Puzzle

- Cieľ: *Hra je zameraná na schopnosť vizualizácie a chápania celku, schopnosť koncentrácie a motivácie riešiť problémovú úlohu.*

Postup:

1) Kliknite na: https://www.jigsawplanet.com/?rc=play&pid=2ae8c2948e07
2) Po zobrazení okna kliknite, v dolnej časti obrazovky, na ikonu (maximalizovať)
3) Zahrajte si puzzle a pokúste sa zložiť tento obrázok:

Nekopírovať!

educaplay.com

Aktivita na prestávku ☺ - Pexeso

Nekopírovať

- Cieľ: *Hra je zameraná na schopnosť vizualizácie a chápania celku, schopnosť koncentrácie a motivácie riešiť problémovú úlohu.*

Postup:

1) Kliknite na: https://www.educaplay.com/learning-resources/10652488-multikulturna_vychova.html
2) Po zobrazení okna kliknite, v dolnej časti obrazovky, na ikonu (full screen)
3) Zahrajte si pexeso, pri každom „ťahu“ máte dva pokusy. Veľa štastia!

Na zamyslenie ...

„Učitelia nevedia, ako tieto témy uchopiť, lebo nie sú na to pripravení. Samozrejme, ak má multikultúrna výchova naozaj fungovať, tak sa nesmie obmedziť na jeden predmet a navyše ona by mala fungovať ako duch školy. Multikultúrna výchova nie je o tom naučiť sa, že Moslimovia majú nejaký sviatok a že Židia majú chanuku, ale pochopiť to, že niekto iný môže mať iný sviatok a môže sa z neho tešiť rovnako, ako ja sa teším z Vianoc. Mala by to byť celková príprava učiteľov na rozmanitosť, hocijakú rozmanitosť“.

(učiteľ – anonym)

Nekopírovať

Čo je kultúra?

- sociálne odovzdávané poznanie, ktoré v sebe obsahuje poznatky, hodnotové orientácie, normy, znaky, vzorce správania ⇆ kultúrna identita;
- súhrn ľudských činností, predmetov, hodnôt, ideí a inštitúcií, ktoré sú špecifické pre určité spoločenstvo ⇆ kultúrna identita;
- umožňuje sociálne učenie sa, pretože sa formuje prostredníctvom života v spoločnosti a výchovou;

Chápanie kultúry

kultúra ako materiálny komplex – poznatky, idey, hodnoty, morálne normy (kultúrne dedičstvo)

kultúra v sociologickom a kultúrno-antropologickom význame – spôsoby správania sa, tradície, rituály

Nekopírovať

Príbeh môjho mena

- meno je jedným z najvýraznejších znakov (kultúrnej) identity človeka,
- identita je ústredným princípom multikulturality;

- Cieľ: *Uvedomiť si význam vlastnej identity ako základnej interkultúrnej kompetencie.*

Postup:

1) Akrostich vlastného mena – prezentácia
2) Kritické pochopenie – písanie všetkého, čo viem o svojom mene (podľa zadania)
   - *Kto vám vybral meno?*
   - *Prichádzali do úvahy aj iné mená?*
   - *Majú rovnaké meno aj iní členovia rodiny?*
   - *Poznáte niekoho, kto má rovnaké meno ako vy? Máte také isté meno ako niektorá slávna osobnosť/osobnosť inej národnosti?*
   - *Ako sa vám páči mať (alebo nemať) rovnaké meno ako niekto iný?*
   - *Volali vás vždy rovnako? Ako inak vás volali? Kto? Kedy?*
   - *Ako sa vám páči vaše meno? Zmenil sa váš postoj k nemu počas života? Ak áno, ako?*

Nekopírovať

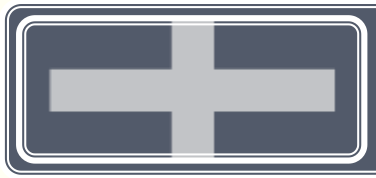
Čo kultúra obsahuje?

- každá kultúra integruje:

Systém poznania

informácie a vedomosti o svete (evolučná teória, mytológia a pod.)

Systém znakov

artefakty, obsahy ľudského vedomia (kríž, štátny znak, obrúčka a i.)

Systém činností

činnosti, ktoré spoločenstvo vykonáva sebe vlastným spôsobom (povinná školská dochádzka, náboženské rituály a pod.)

Systém tradícií a hodnôt

stávajú sa limitom a normou pre názory a postoje spoločenstva

Systém inštitúcií spoločenstva

galéria, rozhlas, manželstvo a pod.

Nekopírovať

Faktory a roviny kultúry

- na kultúru, v jej historickej genéze, vplývali najmä:

Faktor kultových obradov	Faktor racionálneho prístupu	Faktor technizácie	Náboženský a etický faktor
• typický pre najstaršie ľudské civilizácie	• staroveké Grécko, obdobie humanizmu a osvietenstva	• nástup technického pokroku a nových technológií	• súvisí s humanizáciu človeka, jeho vzdelaním a poznaním mravných hodnôt

- kultúra má osobitú charakteristiku v ľudskom správaní, myslení, výchove, zvykoch a i.

Rovina kognitívneho systému	• kultúra sústreďuje, obsahuje, spracúva a odovzdáva informácie o svete
Rovina znakového systému	• kultúra obsahuje spredmetnené idey a informácie o znakoch, inštrukciách, záznamoch, symboloch (jazyková a mimojazyková komunikácia)
Rovina činnostného systému	• kultúra je zapojená do konkrétnej aktivity človeka a prejavuje sa v spoločenskom styku

Nekopírovať

Klasifikácia kultúry

podľa prejavov v spoločenstve

- **Nemateriálna (duchovná) kultúra**
  - hodnoty – predstavy a ciele, ktoré sa ľudia usilujú dosiahnuť (majú pozitívny a negatívny náboj),
  - normy a symboly – vzory, pravidlá, predmety, slová a gestá, nesúce istý význam,
  - systém názorov a poznatkov,
  - sociálne inštitúcie – zaužívané spôsoby správania a činností, zamerané na uspokojovanie spoločenských potrieb;
- **Materiálna kultúra**
  - hmatateľné výtvory ľudskej činnosti

z hľadiska genézy

- praveká kultúra – prvá, najdlhšia a najmenej známa;
- staroveká kultúra;
- stredoveká kultúra – predchádza novovekej kultúre;
- renesančná kultúra – humanistická, zameraná na formovanie svetonázoru a rozvoj osobnosti;
- novoveká kultúra – novoveké umenie, filozofia, veda;
- súčasná kultúra – tá, ktorou a ktorú práve žijeme;

Nekopírovať

Štruktúra kultúry

- vznikla a vyvíjala sa na základe historických tradícií ľudstva;
- špecifiká kultúry súvisia s dejinami, symbolmi a znakovým systémom daného spoločenstva;

Nekopírovať

Subkultúra a kontrakultúra

- alternatívne formy kultúry, ktoré môže zahŕňať jeden sociokultúrny systém v spoločnosti;
- **Subkultúra**
  - súbor špecifických prvkov kultúry, charakteristický pre sociálne skupiny v konkrétnej spoločnosti
  - špecifická skupina dominantnej kultúry (podieľa sa na nej), ktorá je tvorkyňou i nositeľkou zvláštnych, odlišných noriem, pravidiel, hodnôt, vzorcov správania a životného štýlu;
  - napr. subkultúra mužov/žien s homosexuálnou orientáciou, ktorá sa z dominantnej kultúry a spoločnosti nijako nevydeľuje;
- **Kontrakultúra**
  - stojí proti dominantnej kultúre spoločnosti;
  - protest (niekedy radikálny) proti súčasnej kultúre, vyjadrovaný najmä mládežou;
  - otvorené odmietanie sociálnych hodnôt, morálnych noriem, mravných ideálov konzumnej spoločnosti, štandardu a stereotypov masovej kultúry či spôsobu života;
  - anarchisti, bezdomovci, sprejeri, pouličné gangy a pod.

Nekopírovať

Alternatívna verzus dominantná kultúra (kritériá)

Kritérium sociálnej vrstvy	• sociálny status, miesto v deľbe práce a podiel na moci tvorcov a nositeľov kultúry
Majetkové kritérium	• nositelia rôznych kultúr majú rôznu veľkosť majetku a rôznym spôsobom ho získavajú
Psychologické kritérium	• kultúry vznikajú z rôznych psychologických príčin – spôsob a obsah sebareflexie a reflexie sveta
Hodnotové kritérium	• hodnoty, ktoré nositelia kultúry vyznávajú a ktorými sa riadia
Civilizačné kritérium	• vzťah k technike, technológiám a k civilizácii ako celku
Generačné kritérium	• každá generácia generuje aj nové alternatívne kultúry, ktoré sú súčasťou dominantnej alebo v jej opozícii
Spôsob vzniku	• príčiny a okolnosti vzniku danej kultúry (nezamestnanosť a ekonomické problémy – punk; estetické problémy – beatnici)

Nekopírovať

Multikulturalita a multikulturalizmus

- predpona *multi* (viac) hovorí o mnohosti existencie kultúr/kultúrnych spoločenstiev (sociálne skupiny, pre ktoré sú príznačné špecifické vzorce správania, hodnoty, normy);

- **Multikulturalita**
  - otázky a problémy koexistencie viacerých osobitých spoločenstiev/kultúr v rámci jednej spoločnosti,
  - hľadanie spoločných prístupov, tolerancie a akceptovania jednotlivých kultúr,
  - reálny stav súčasného sveta, v ktorom existovalo, existuje a bude existovať mnoho kultúrne (jazykovo, nábožensky, etnicky, ...) odlišných skupín ľudí,

- **Multikulturalizmus**
  - existencia odlišných kultúr v jednom čase a priestore;

Multikulturalizmus ako stav	• koexistencia a spolupráca rôznych socio-kultúrnych skupín
Multikulturalizmus ako proces	• výmena kultúrnych výsledkov, vzájomné ovplyvňovanie kultúr
Multikulturalizmus ako vedecká teória	• transdisciplinárna vedecká teória – aspekty kultúrnej diverzity
Multikulturalizmus ako spoločenský cieľ	• formovanie spoločnosti, založenej na spolužití odlišných skupín

Nekopírovať

Teórie multikulturalizmu

Konzervatívny multikulturalizmus

- rešpektuje rôznorodosť kultúr, no považuje to za negatívum,
- snaží sa prezentovať jednu kultúru ako nadradená a tej sa musia ostatné prispôsobiť;

Liberálny multikulturalizmus

- rešpektuje rôznorodosť kultúr a považuje to za pozitívum,
- chce ponechať voľnú súťaž, ktorá kultúra bude silnejšia a preváži;

Kritický multikulturalizmus

- rešpektuje rôznorodosť kultúr, no uvedomuje si výhody/nevýhody takéhoto stavu;

Nekontrolovať

Predsudky a stereotypy

Nekomentovať

Predsudok

- fixovaný, vopred sformovaný postoj (obvykle negatívny), zameraný na určitú spoločenskú skupinu (Rómovia);
- uzavretý postoj k čomukoľvek (k zvláštnej životnej situácii, k správaniu inej osoby či osôb, k udalosti a pod.), pričom nezávisí na okamžitej situácie, neopiera sa o porozumenie;
- **etnocentrizmus** - považovanie svojich hodnôt a spôsobov správania za všeobecne platné, pričom sa povyšujú nad kultúru cudzieho etnika/skupiny či národa;
- zvláštny typ agresívneho správania za účelom redukcie vlastnej frustrácie;
- môže mať brzdiaci účinok alebo môže negatívne názory a postoje k iným kultúram podnecovať;

Stereotyp

- vžité vnímanie určitej sociálnej skupiny, etnika alebo kultúry, pričom toto vnímanie je zväčša negatívne;
- zjednodušené a povrchné predstavy o určitých vlastnostiach jedinca, spoločenstva alebo celého etnika či národa;
- má iracionálny charakter, kvôli ktorému je ho ťažké vyvrátiť podloženými argumentami či faktami;
- vysoká rýchlosť šírenia, pričom prívrženci vybraných stereotypov majú tendenciu vyhľadávať ďalšie informácie, ktoré ich určitým spôsobom potvrdzujú a ešte hlbšie zakoreňujú v podvedomí;
- vplyv médií a internetu

Rozdiel medzi stereotypom a predsudkom

- predsudky sú také názory a postoje, ktoré obsahujú väčšinou nepriateľský vzťah k iným rasám a etnikám;
- stereotyp môže obsahovať aj neutrálny, dokonca i pozitívny vzťah k iným rasám a etnikám;

Skôr než povieš ÁNO alebo NIE

- Cieľ: *Demonštrovať, ako rýchlo náš mozog používa stereotypy a predsudky na vytváranie záverov pri minimálnych informáciách.*

Postup:

1. Prezentácia troch krátkych, stereotypných popisov osoby:

Veta (Popis)	Výzva
Býva v centre mesta, jazdí na drahom aute a často cestuje na exotické dovolenky.	Akú **profesiu** pravdepodobne vykonáva?
Nosí okuliare, vždy má so sebou knihu a má veľmi tichý hlas.	Akú **záľubu** pravdepodobne má?
Má na sebe staré tepláky, hovorí s prízvukom a je silnejšej postavy.	Ktorému **športu** sa pravdepodobne **nevenuje**?

2. Účastníci píšu prvú asociáciu na základe krátkych popisov.
3. Reflexia (*náš mozog je v používaní stereotypov rýchly a efektívny. Odpovede vychádzajú zo sociálne vytvorených skratiek – z predsudkov, ktoré nám hovoria, že ak niekto nosí okuliare, je vzdelaný, číta knihy a pod. alebo ak jazdí na drahom aute je podnikateľ, manažér a pod.*)

Nekopírovať

Národnostné a etnické predsudky a stereotypy

- môžu viesť k presvedčeniu o nadradenosti jednotlivca alebo vlastného národa a taktiež k odmietaniu názorov niektorých etník či národov (napr. vzťah k Židom a holokaust počas 2. svetovej vojny);
- Gordon Willard Allport v knihe *O povahe predsudkov* uvádza charakteristiky národnostných a etnických predsudkov a stereotypov takto:

Osočovanie	• o predsudkoch ľudia rozprávajú medzi inými ľuďmi, priateľmi a pod., sú vyjadrené verbálne, nikdy však ich zástancovia nezájdu ďalej
Vyhýbanie sa	• vyhýbanie sa príslušníkom neobľúbenej skupiny, priamo zástanca určitého predsudku však skupine neubližuje
Diskriminácia	• priame ubližovaniu neobľúbenej skupine, resp. jej jedincom • Vyskytuje sa tendencia vylúčenia nežiadúcej skupiny napr. zo zamestnania, obytných štvrtí a pod.
Fyzické napádanie	• násilné činy • násilie sa môže týkať ľudí alebo ich majetku
Vyhladzovanie	• násilie proti nenávidenej celej skupine, napr. masakry, lynčovanie, rasové čistky, hitlerovské genocídy a pod.

Nekomerčné

Diskriminácia

- konanie založené na predsudkoch a stereotypoch **na základe sociálnych kategórií** (vek, pohlavie, etnicita, sexuálna orientácia, zdravotné postihnutie, rod a pod.);
- prejavuje sa ako neopodstatnené nerovné zaobchádzanie, odlišné od toho, aké by bolo zaobchádzanie s inými skupinami či jednotlivcom v porovnateľnej situácii;
- znevýhodňovanie alebo obmedzovanie jednotlivca alebo skupiny osôb, ktoré sa deje z dôvodu ich pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, veku, sexuálnej orientácie, viery, náboženstva, politického či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia;

Dôvodom diskriminácie sú predsudky a predstavy o vybraných aspektoch a statusoch ľudí, ako je rod, vek, etnicita, národnosť, zdravotné postihnutie, sexuálna orientácia a pod.

Dôvodom diskriminácie je štrukturálne „zakorenenie“. Vývoj spoločnosti nie je objektívny, normy a štandardy sú vždy subjektívne a závislé od ich tvorcov

Dôvodom diskriminácie môže byť aj výsledok historickej deprivácie a exklúzie (sociálneho vyčlenenia) niektorých skupín v spoločnosti.

Nekopírovať

Formy diskriminácie

- antidiskriminačný zákon vymedzuje 7 foriem diskriminácie:

Priama diskriminácia	• priame znevýhodňovanie určitej osoby v porovnaní s inou osobou • *Róma/Rómku nechcú obslúžiť v reštauračnom zariadení*
Nepriama diskriminácia	• navonok neutrálne zaobchádzanie, ktoré má diskriminačný efekt • *požiadavky na obliekanie v zamestnaní – napr. zákaz nosiť pokrývku hlavy*
Obťažovanie	• správanie, ktoré narúša ľudskú dôstojnosť, fyzickú a duševnú integritu určitej osoby • *schválnosti na pracovisku, posmešky, ironické poznámky, gestá, ohováranie*
Sexuálne obťažovanie	• verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy • *potľapkávanie po zadku, nechcené dotyky, hvízdanie*
Pokyn na diskrimináciu	• spočíva v zneužití podriadenosti osoby na účel diskriminácie tretej osoby • *šéf/ka firmy dá pokyn personalistovi/ke, aby sa zbavil/a tehotnej zamestnankyne*
Nabádanie na diskrimináciu	• presviedčanie, utvrdzovanie alebo podnecovanie osoby na diskrimináciu tretej osoby
Neoprávnený postih	• konanie alebo opomenutie, ktoré je pre osobu, ktorej sa týka, nepriaznivé a priamo súvisí napr. s domáhaním sa právnej ochrany

Nekopírovať

Čo je multikultúrna výchova?

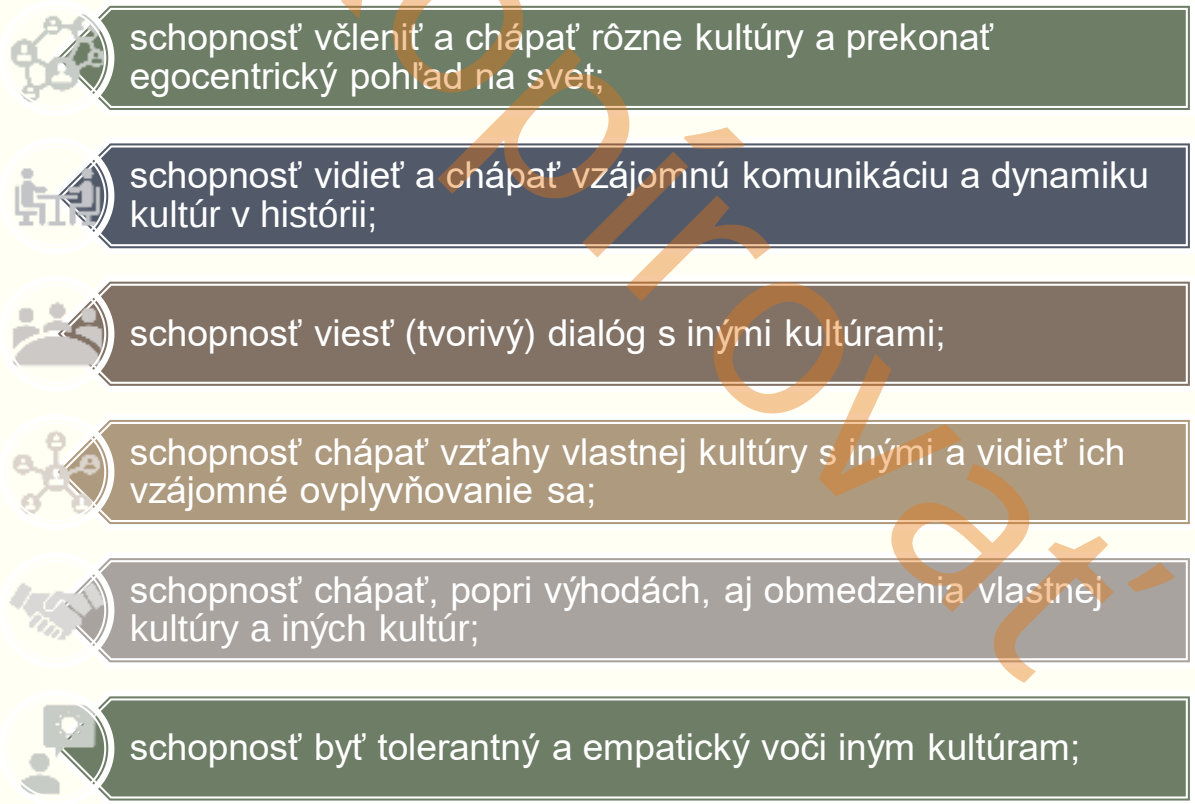
- multikultúrna výchova ⇄ interkultúrna výchova (synonymické chápanie)
- snaha vytvárať prostredníctvom vzdelávacích programov spôsobilosť ľudí vzájomne chápať a rešpektovať aj iné kultúry ako vlastnú, eliminovať a odstraňovať etnické alebo rasové predsudky a stereotypy; jej predmetom je kultúrna odlišnosť;
- príprava na sociálnu, politickú a ekonomickú realitu, ktorú žiaci prežívajú v kultúrne odlišných stykoch s ľuďmi;

Multikultúrna výchova ako proces	• formovanie dispozície k pozitívnemu vnímaniu a hodnoteniu odlišných kultúr, • regulovanie svojho správania voči odlišnosti kultúry/kultúr;
Multikultúrna výchova ako pedagogický program	• zabezpečenie žiakom z odlišných etnických, rasových, náboženských a iných minorít také programy vyučovania, ktoré sú prispôsobené ich napr. jazykovým či kultúrnym potrebám;

Nekopírovať

Ciele multikultúrnej výchovy

- postup od pasívneho postoja k aktívnej starostlivosti o potreby iných kultúr;
- integrácia jednotlivca do širšieho multikultúrneho prostredia, pri zachovaní jeho osobnej a kultúrnej identity a súvisiaca determinácia výchovných cieľov:

Neoficiálny

Ja som ...

Cieľ: *Interiorizovať a vyjadriť pocit vlastnej identity.*

Postup:

1) Účastníci dostanú pracovný list, v ktorom vyplnia:
   Autor (meno a priezvisko)
   Som *silná ako ...* (použije sa prirovnanie s nejakým zvieraťom alebo vecou)
   A nežná ako ... (prirovnanie s kvetom, rastlinou, prírodnou scenériou)
   Som spoľahlivá ako ... (prirovnanie k stroju, prístroju, veci)
   Som na seba hrdá, keď ...
   Moje najlepšie vlastnosti sú ...
   Ľudia, na ktorých mi záleží, sú ...
   Vlastnosti, ktoré u iných obdivujem sú ...
2) Po vyplnení hárkov si každý z účastníkov vyberie jednu ľudskú vlastnosť, ktorú obdivuje (učiteľ/lektor zapisuje na tabuľu a každú, ktorá sa opakuje, prečiarkne)
3) Diskusia: *Je pre vás ťažké písať o sebe pozitívne? Aké ste mali pocity pri rozmýšľaní o svojich kladných vlastnostiach? Obdivujete u iných ľudí negatívne vlastnosti? (Vysvetlite).*

Nekopírovať

Podstata a funkčnosť multikultúrnej výchovy

- dôvodmi na presadzovanie a začlenenie multikultúrnej výchovy do školských kurikúl je najmä:

Nekopírovať!

Východiská multikultúrnej výchovy v školách na Slovensku

Nekopírovať

- potreba multikultúrnej výchovy vychádza zo situácie, že Slovenská republika sa stala členom Európskej únie, čo znamená voľný pohyb medzi štátmi a vyšší stupeň migrácie; s týmto súvisí aj zvyšovanie kultúry jednotlivcov a skupín, pretože dnešný svet je multikultúrny;

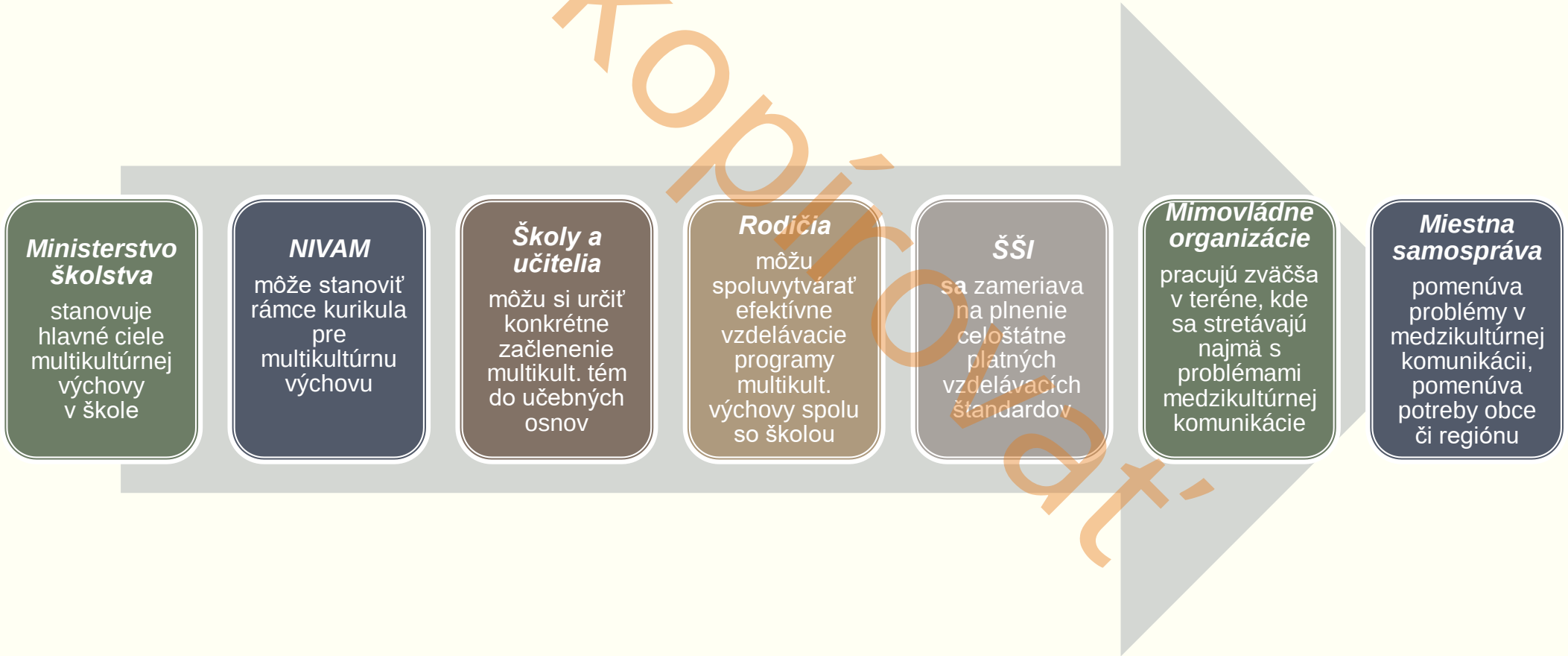
- deti a žiaci všetkých vekových skupín sa čoraz častejšie stretávajú (a budú stretávať) s príslušníkmi iných kultúr (Rómovia, Maďari, Vietnamci a pod.), preto je veľmi dôležité, aby na takého situácie boli adekvátne pripravené/í;

- Zákon č. 245/2008 Z. z. (školský zákon) – reforma školstva na Slovensku so snahou o zlepšenie výchovno-vzdelávacieho procesu (zmena rozsahu a obsahu vzdelávania);

Multikultúrna výchova ako inštitucionálny nástroj

- multikultúrna výchova môže byť efektívna vtedy, ak rešpektuje regionálne zvláštnosti školy, resp. až individuálne potreby detí v triede. Bez toho by sa stala len abstraktným kázaním o princípoch, ale nie živým pôsobením na názory a postoje;

Nekopírovať

Kto u nás realizuje multikultúrnu výchovu?

predškolské zariadenia	• existujú špecifiká v uvedomelom vnímaní interkultúrnych rozdielov, • deti vedieme skôr ku všeobecnej citlivosti na kultúrne artefakty
základné a stredné školy	• ťažisko efektívnej multikultúrnej výchovy, pretože žiaci vo veku od 9 do 18 rokov sú veľmi citliví na ľudské práva, na spoluprácu a nespravodlivosť vo vzťahoch k odlišným jednotlivcom
vysoké školy	• snaha o tvorbu programov multikultúrnej výchovy (najmä v učiteľských odboroch), pretože majú významnú zodpovednosť za celoživotné vzdelávanie budúcich učiteľov, pôsobiacich v multikultúrnej spoločnosti
centrá celoživotného vzdelávania	• ich úlohou môže byť rozbehnúť kurzy pre rozvoj medzikultúrnych kompetencií učiteľov, ako aj kurzy pre rozvoj schopností vytvárať vhodné učebné materiály.
organizácie tretieho sektora (mimovládne organizácie)	• môžu byť motivačnými činiteľmi a inovátormi • výhodou je operatívnosť v implementácii multikultúrnych trendov vzhľadom na ich citlivosť na (kultúrne) zmeny v spoločnosti

Neoficiálna

Transformačný model multikultúrnej výchovy v školskej a edukačnej praxi (podľa Gorskeho 2012)

Nekopírovať

Status quo – škola funguje tradičným spôsobom. Edukačný proces odráža predovšetkým hodnoty dominantnej skupiny.

Zvyky a tradície – objavujú sa malé zmeny v osnovách, materiáloch alebo pomôckach (napr. v zmysle úpravy školského vzdelávacieho programu). Zameriavajú sa napr. na povrchné rysy jednotlivých kultúr (napr. učiteľ prezentuje rómsku kultúru prostredníctvom fotografií, oblečenia, hudby a pod.).

Interkultúrne kompetencie – učiteľ zvyšuje vlastné interkultúrne kompetencie (napr. študuje kultúru, z ktorej pochádzajú jeho žiaci).

Výberová multikultúrna výchova – dochádza k uvedomovaniu si nespravodlivosti v rôznych aspektoch vzdelávania. Učiteľ iniciuje jednorázové alebo prechodné programy (napr. formou projektového vyučovania).

Transformačná multikultúrna výchova – učiteľ vytvára motivujúce prostredie, kde sa každý cíti rešpektovaný a má šancu vymieňať si názory a spolupracovať s ostatnými v procese učenia. Akceptujú sa princípy spravodlivosti a rovnosti, sú vypracované stratégie spolupráce a partnerstva s komunitou.

Kto je to multikultúrny pedagóg (aká je to „multikultúrna osobnosť“)? (I.)

- je to pedagóg, ktorý:
  - ✓ je schopný kriticky vnímať a vyhodnocovať kultúrne hodnoty, informácie, zvyklosti a chápe interkultúrnu komunikáciu,
  - ✓ vie sprostredkovať svoju vlastnú reflexiu deťom/žiakom,
  - ✓ vie a dokáže podporovať interkultúrne porozumenie svojich detí/žiakov,
  - ✓ je schopný a vie u detí rozvíjať schopnosti pre chápanie a interpretáciu znakov, prejavov a významov iných kultúr v kultúrnych artefaktoch a v komunikácii s inými ľuďmi,
  - ✓ je schopný sprostredkovať kontakty rôznych kultúr v triede,
  - ✓ prihliada na rôzne sociokultúrne a socioekonomické rodinné zázemie detí/žiakov,
  - ✓ rešpektuje multikultúrnosť rodín, je taktný, diskrétny bez ohľadu na rasovú, náboženskú či národnostnú príslušnosť;

Nekopírovať

Kto je to multikultúrny pedagóg (aká je to „multikultúrna osobnosť“)? (II.)

- je to pedagóg, ktorý:
  - ✓ je vzorom v správaní sa,
  - ✓ akceptuje každé dieťa/žiaka bez rozdielu národností či náboženstva,
  - ✓ má ľudský prístup k deťom/žiakom i dospelým,
  - ✓ má prirodzenú autoritu,
  - ✓ pozná (aspoň v základoch) dejiny a kultúru slovenského národa,
  - ✓ má poznatky o národnostiach, žijúcich na Slovensku,
  - ✓ pozná metódy aplikácie multikultúrnej výchovy v edukácii,
  - ✓ je tvorivý a spontánny,
  - ✓ je otvorený novým prístupom,
  - ✓ je sebakritický, uvedomuje si svoje predsudky a snaží sa ich eliminovať;

Nekopírovať

Kompetenčný profil multikultúrnej osobnosti

Nekopírovať

Motivačná zložka

- vzbudenie záujmu
- prejav rešpektu
- empatický postoj

Poznávacia zložka

- orientácia na poznanie
- tvorivý prístup
- tolerancia pre odlišnosti

Komunikatívna zložka

- interakčný manažment
- nehodnotiaci postoj
- definovanie problému

Kompetencie multikultúrneho pedagóga

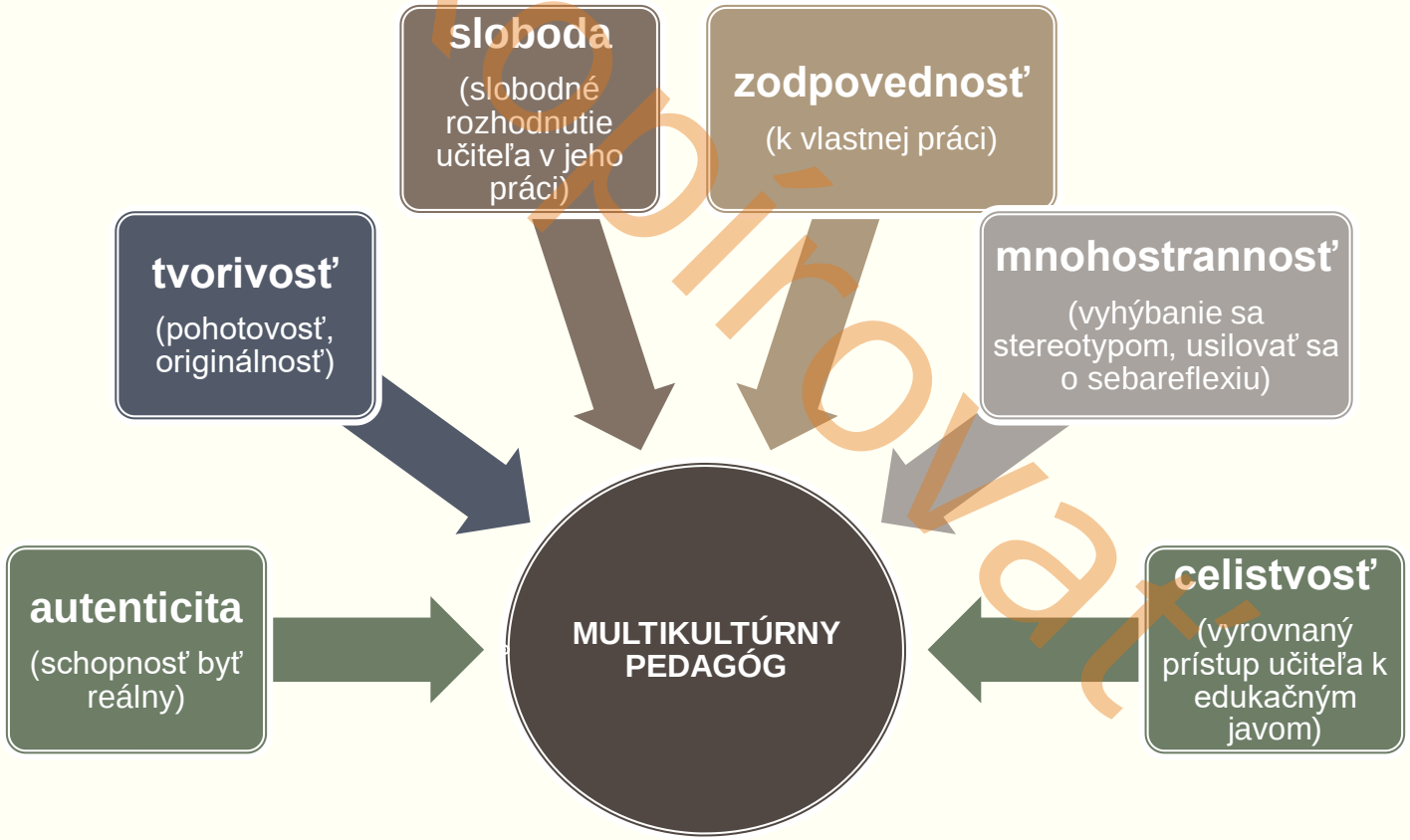
- okrem pedagogicko-psychologických kompetencií má súčasný učiteľ aj multikultúrne kompetencie (vzhľadom na multikultúrny charakter súčasnej edukácie),
- v podmienkach slovenského školstva však doposiaľ nebol vypracovaný model, obsahujúci multikultúrnu kompetenciu učiteľa – vychádza sa z domácich a zahraničných prác, ktoré definujú tieto multikultúrne kompetencie učiteľa:

prejav rešpektu	•všeobecne platná norma správania, vyjadrená verbálnym i neverbálnym spôsobom
orientácia na poznanie	•pochopenie svojho miesta na svete, ale aj individuálne chápanie sveta; schopnosť prekročiť obmedzenie vlastného kultúrneho rámca
empatický postoj	•schopnosť prejaviť záujem o iných a snažiť sa stotožniť s inými
interakčný manažment	•správne reagovať, diskutovať, prijímať a odovzdávať verbálne aj neverbálne prejavy
tvorivý prístup	•riešenie problémových úloh v reálnom živote
tolerancia pre odlišnosti	•schopnosť prekonať nervozitu a frustráciu, ktoré sprevádzajú nové situácie; prispôsobovať sa zmenám a adaptovať sa na nové meniace sa požiadavky
nahodnotiaci postoj	•vedieť odpovedať takým spôsobom, kde sa nehodnotia stanoviská k iným názorom

Nekopírovať

Osobnostné kvality multikultúrneho pedagóga

- za multikultúrnu kompetenciu sa považuje schopnosť určitého správania sa (vhodného a efektívneho) v konkrétnej situácii. Osobnostné kvality multikultúrneho pedagóga determinuje jeho:

Nekopírovať

Odborné a osobnostné predpoklady multikultúrneho pedagóga

Nekopírovať

- multikultúrne kompetencie predpokladajú intelektuálnu a emocionálnu spolupatričnosť k základnej jednote všetkých ľudí, ale súčasne aj akceptovanie a uznanie rozdielov jednotlivcov a kultúr,
- učiteľ, ktorý je spôsobilý viesť proces multikultúrnej výchovy by si mal byť vedomý odlišností, zároveň mal by vedieť, že kultúry sa neustále menia (uvedomuje si nebezpečenstvo predsudkov a stereotypov),
- učiteľ by mal vedieť, že ak sa stále nesnaží vidieť kultúrne atribúty druhých, bude sa pravdepodobne riadiť len vlastným kultúrnym videním;
- príprava pedagógov na realizáciu multikultúrnej výchovy predpokladá:

poznanie seba samého, vlastnej kultúry, pretože cesta k vzájomnému pochopeniu vedie cez pochopenie samého seba

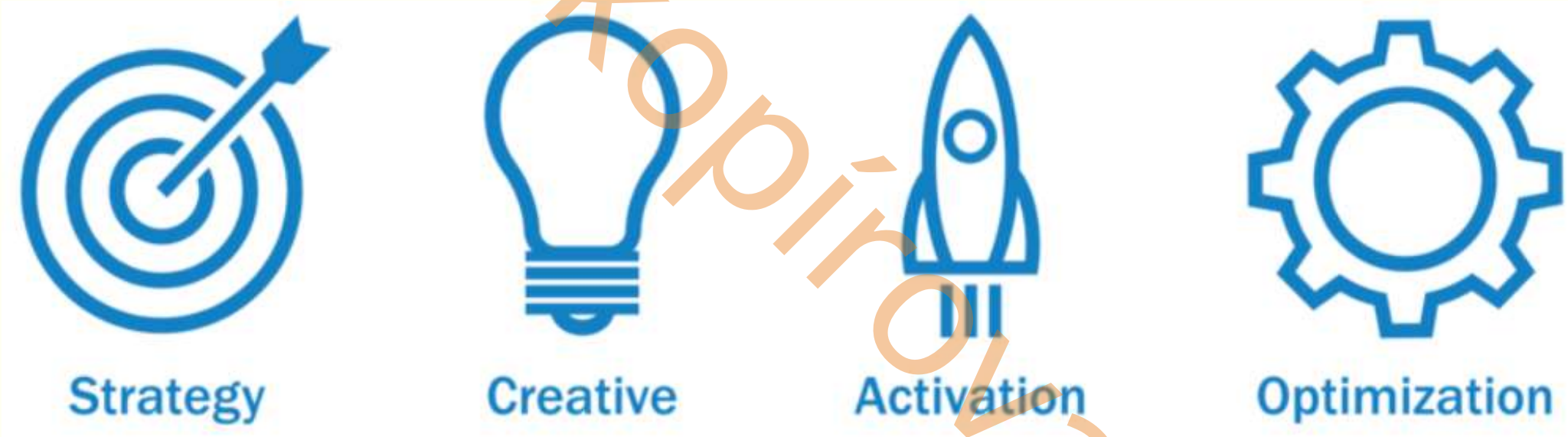
→

uvedomenie si spoločného základu – každý z nás je predovšetkým ľudská bytosť a až potom príslušník kultúry

→

prechod od pasívneho postoja k aktívnej participácii

Rozvíjať multikultúrne kompetencie učiteľa znamená ...

Nekopírovať

Aktivizujúce stratégie

Spolupráca

Motivácia

Kritické myslenie

Rozprávania (sa)/Počúvanie/ Čítanie

Písanie

Nekopírovať

Príprava budúcich pedagógov na multikultúrnu výchovu I.

- predpoklady, ktoré determinujú osobnosť multikultúrneho pedagóga súvisia aj s jeho budúcou prípravou na implementáciu multikultúrnej výchovy do edukačného procesu

obsahové štandardy

- uvádzajú, čo má vedieť multikultúrne kompetentný učiteľ. Súčasťou je poznanie jeho vedného odboru z hľadiska multikultúrnej výchovy, všeobecný kultúrny rozhľad o štáte a národe, poznanie iných kultúr a pod.

didaktické štandardy

- viažu sa na schopnosti a zručnosti v práci učiteľa (napr. schopnosti prezentovať kultúrnu identitu, empatiu pre kultúrnu rôznorodosť, motivačné schopnosti, komunikačné zručnosti, kritické myslenie, metodická pripravenosť a pod.

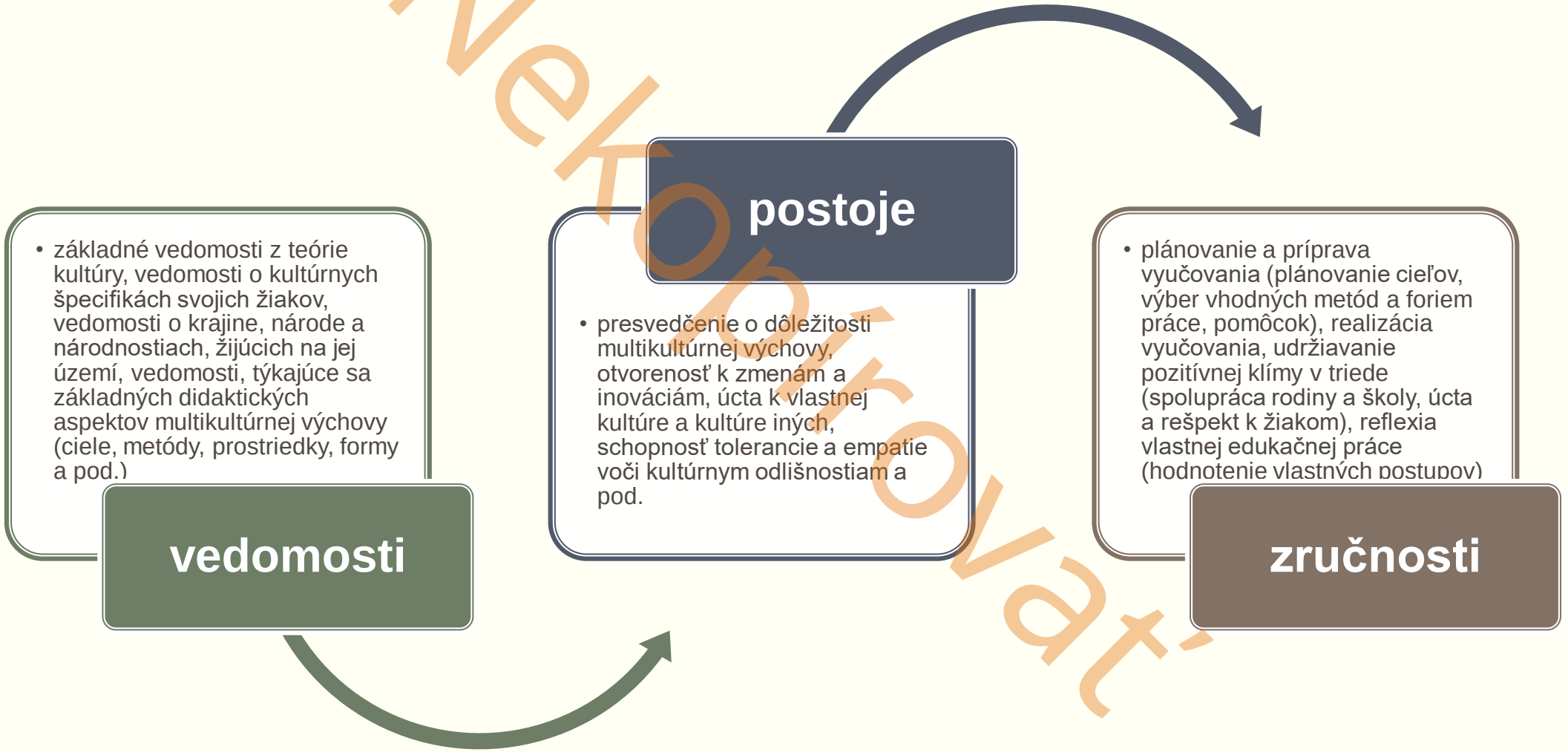
osobnostné štandardy

- zaraďujeme sem pozitívne postoje k iným ľuďom, pozitívne hodnotenie a myslenie, osobnostnú sebareflexiu, rešpektovanie princípov demokracie, humanizmu a tolerancie

Nekopírovať

Príprava budúcich pedagógov na multikultúrnu výchovu II.

Nekopírovať

Model sebavzdelávania učiteľov

uvedomenie si významu multikultúrnej výchovy	• uvedomenie si potreby multikultúrnej výchovy v edukačnom procese
získavanie informácií	• iniciatívne vyhľadávanie informácií, ich začleňovanie do učebných plánov a vyučovacieho procesu
osobnostné a profesionálne kvality	• na základe osobného presvedčenia a získaných informácií uplatňovanie princípov multikultúrnej výchovy aj samostatne vo svojom živote (akceptovanie existujúcich spoločenských podmienok)
realizácia v edukačnom procese	• hľadanie prostriedkov a metód aplikácie a realizácie multikultúrnej výchovy v praxi
výsledky edukácie	• v centre záujmu sú reakcie študentov na multikultúrnu výchovu, podpora ich sebadôvery a aktivity, odstraňovanie predsudkov za výsledky ich práce
spolupráca v edukácii	• snaha o koordináciu a spoluprácu s ostatnými pedagogickými pracovníkmi, rodičmi, hľadanie spoločných a efektívnych spôsobov realizácie multikultúrnej výchovy
eliminácia nerovností	• úsilie o dosiahnutie rovnosti a spravodlivosti, hľadanie tvorivých spôsobov v posilňovaní sebavedomia žiakov a vzájomného ocenenia

Akreditované

Stratégie rozvíjania interkultúrnych kompetencií

- interkultúrne kompetencie osobnosti sa rozvíjajú najmä prostredníctvom **aktivizujúcich metód** a **edukačných aktivít** (ide o cieľavedomé, systematické, zmysluplné a konkrétne edukačné činnosti)

učenie hrou (didaktická hra)	• rozvoj kognitívnej úrovne, prosociálneho správania, telesný rozvoj, emocionálny rozvoj, pracovné a technické zručnosti, estetický rozvoj;
kooperatívne učenie	• *afektívna oblasť:* rast sebaúcty, lepšia akceptácia, väčšia citová zrelosť, úcta k iným, zdvorilosť, sociálna spôsobilosť, • *sociálna oblasť:* prechod od egoizmu ku kooperácii, rozvoj sympatií a sebaúcty, rozvoj tolerancie a ocenenie jedinečnosti iných;
zážitkové učenie	• hry, ktoré umožňujú vnímať realitu všetkými zmyslami, • tímové, simulačné, iniciatívne, rolové, psychologické hry, sociodráma a i.;
kurikulárne projekty	• projekty, realizované v dlhšom časovom intervale (mesiac, polrok, školský rok);

Nekopírovať

Imaginácia ako nástroj rozvíjania interkultúrnych kompetencií

- imaginácia (rolová hra, psychologické simulácie a pod.), v afektívnej rovine osobnosti, môže posilňovať žiaduce emócie, ktoré by mohli byť základom budúcej interkultúrnej tolerancie a porozumenia,
- aktéri imaginácie vstupujú do rôznorodých situácií, v mnohých z nich musia prejavovať originálne a tvorivé postupy riešenia. Vždy sa istým spôsobom musia prispôsobiť situácii alebo svojmu partnerovi (či protivníkovi),
- všetko sa odohráva „akoby“ v reálnom svete, pretože postavy komunikujú a konajú ako živí ľudia,
- v udalostiach aktéri konajú určitým spôsobom, pričom v rôznych situáciách konajú odlišne alebo rôzne postavy v tej istej situácii konajú odlišne. Ukazujú sa tu situácie, v ktorých nie je dôležité, aká bytosť prichádza, ale ako sa v situácii správa a podľa toho ju okolie posudzuje,
- **tým sa ponúkajú podnety pre osvojovanie si a predikciu modelov správania v rozmanitých situáciách, modely hodnotenia človeka a jeho správania a hlavne podnety pre preciťovanie vzťahov ľudí v rozmanitých situáciách;**

Nekopírovať

Rozprávka

- Cieľ: *Uvedomiť si podnety pre osvojovanie si a predikciu modelov správania v rozmanitých situáciách, modely hodnotenia človeka a jeho správania a podnety pre preciťovanie vzťahov ľudí v rozmanitých situáciách.*

Postup:

1) O chvíľu si prečítate rómsku rozprávku – pôjde o príbeh siláka Jepaš-muša, čo znamená „napoly muž“.
2) Pripravte si hárok papiera, ktorý prehnete tak, aby vznikli štvrtiny.
3) Na začiatok jednej štvrtiny si napíšte: *Čo sa stalo?*; na začiatok druhej: *Čo sa stane?*
4) Text rozprávky budete čítať po častiach, zastavíte sa pri slove „STOP“. Po prečítaní voľne zapisujte svoje myšlienky podľa predchádzajúceho pokynu (Čo sa stalo? Čo sa stane?).
5) Konfrontujte svoje predpovede s reálnym obsahom rozprávky.

Nekopírovať

Jepaš – Muš –silák

Rómska rozprávka

Jeden cigán, kováč, mal troch synov. Dvaja starší boli pekní chlapci, ale najmladší sa akosi nepodaril. Celú pravú stranu tela mal divne ochrnutú. Z ľavej strany vyzeral celkom k svetu, ale keď ste pozreli naňho z pravej strany, videli ste, že je to mrzák. Preto ho volali Jepaš – Muš , čo znamená polomuž.

Keď boli chlapci dospelí, rozhlásilo sa, že cigánsky kráľ chce vydať svoju dcéru Bežku za cigánskeho mladého muža, ktorý dokáže, že je zo všetkých najmocnejší. Vybrali sa teda všetci traja na skusy. Večer došli k salašu, kde bača pásol ovce. Bača mal na salaši barana o ktorom povedal: „Je veľký ako teľa, má čierne rohy niekoľkokrát otočené a silu ako býk. Ešte žiadnemu človeku sa ho nepodarilo premôcť.“ Dvaja starší bratia sa pustili s baranom zapasy, ale nepochodili. Jepaš ho premohol a povedal bratom: „Pôjdem sám a na spiatočnej ceste sa tu pre vás zastavím.“

Nekopírovať

STOP

Keď prišiel Jepaš k cigánskemu kráľovi a dal sa ohlásiť ako nápadník jeho dcéry, kráľ sa naňho pozrel a dal sa do smiechu: „Taký úbohý mrzák! Nevieš, že dcéru vydám len za najsilnejšieho? Jepaš odvetil: „Sily mám dosť, hoci mám zdravú len jednu ruku a jednu nohu.“ Jeho úlohou bolo roztočiť veterný mlyn, ktorý bol zhrdzavený a nepracoval už päťdesiat rokov. Úlohu splnil a kráľ mu musel dať Bežku za ženu. Tá však nebola spokojná, že má mať za muža takého mrzáka. Svadba však bola. Po svadbe sa vydali na cestu domov a zastavili sa po bratov. Bratia sa dohodli, že si princeznú nechajú a Jepaša sa zbavia. Priviazali ho remeňom k dubu, Bežka neprotestovala a pobrali sa domov. Bratia sa vrátili aj s Bežkou domov. Rodičia sa pýtali na Jepaša a bratia odvetili, že sa niekde stratil. Robili veľkú oslavu, keď tu sa prirútil Jepaš aj s veľkým dubom na chrbte. Bol taký nazlostený, že ten dub vsadil veľkou silou do zeme. Keď to videla Bežka, aký je mocný, zaľúbila sa doňho. On ju však už nechcel a nahnevaný odišiel. Bežka sa ho s veľkým plačom vybrala hľadať.

Nekopírovať

STOP

Cestou stretla divného človeka, s jednou tvárou vpredu, druhou vzadu, so štyrmi rukami a štyrmi nohami. Bol to čarodejník, ktorý ju uniesol na sklenenú horu a povedal: „Budeš mojou ženou. Som mocný kúzelník a vyčarujem pre teba všetko, čo si len budeš želať.“ Ale ona nechcela nič a plakala. Nahneval sa a povedal, že ju tam nechá samotnú tri dni a tri noci, kým si to nerozmyslí.

Bežka, keď osamela, zistila, že sa z vrchu sama nedostane. Začala si spievať pieseň o tom, ako sa zamilovala do svojho muža a ako ho zradila. Počula túto pieseň kavka hovoriaca ľudskou rečou, pieseň sa jej veľmi zapáčila a letela ju zaspievať Jepašovi. Jepaš sa piesni potešil a ponáhľal sa Bežke na pomoc. Bežka zo všetkých šiat a látok začala pliesť rebrík. Ten bol však krátky, musela si odstrihnúť svoje nádherné dlhé vrkoče. Keď boli spolu v polovici rebríka, priletel čarodejník a vyzval Jepaša na súboj. Ten sa len ohnal ľavou rukou a bolo po kúzelníkovi.

Jepaš, Bežka a kavka sa pobrali domov, kde žili šťastne, kým nepomreli. Kavka každému spievala Bežkinu pieseň. Preto sa tá pieseň medzi cigánmi rozšírila. A povesť o silákovi Jepaš – Muršovi a o krásnej Bežke sa zachovala až do dnešných čias.

Nekopírovať

STOP

Odporúčania pre školskú prax (pohľad z vlastnej praxe) I.

Nekopírovať

- **Vo vyučovaní:**
  - v etnicky, jazykovo a kultúrne rôznorodej triede rešpektovať túto rôznorodosť, upozorňovať na ňu, avšak rešpektovať rovnosť žiakov a podporovať ich spoluprácu,
  - pokiaľ je to možné, využívať rôznorodé učebné texty písané z rôznych perspektív a využívať rôzne didaktické postupy,
  - do metód vyučovania začleniť poznanie reality obce a regiónu – vychádzkami a exkurziami, diskusiami s osobnosťami, projektmi žiakov a pod.,
  - podporovať rôznorodosť pohľadov na historické a kultúrne udalosti. Upozorňovať na ne, vyhodnocovať ich, zvažovať pozitívne a negatívne stránky rôznych interpretácií, diskusie viesť ku konsenzu,
  - cudzí jazyk vždy vyučovať v kultúrnom, geografickom a historickom kontexte danej krajiny,
  - pri vyučovaní slovenčiny na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín rešpektovať rôzne schopnosti učenia sa a typologickú odlišnosť jazykov,
  - pri práci s internetom upozorňovať žiakov na etnické, kultúrne, rodové a iné stereotypy, s ktorými sa môžu stretnúť,
  - využívať pestré spôsoby hodnotenia žiakov vrátane hodnotení vychádzajúcich z ich kultúrnych odlišností;

Odporúčania pre školskú prax (pohľad z vlastnej praxe) II.

Nekopírovať

- **V organizácii školy:**
  - v organizácii školského života rešpektovať odlišné životné návyky a štýly rôznych sociálnych skupín. Kde sa to nedá, tam aspoň upozorňovať na odlišnosti v životných štýloch, rešpektovať verbálne aj neverbálne rozdiely v správaní;
  - pri rešpektovaní rovnosti nezakrývať kultúrnu, jazykovú a etnickú rôznorodosť učiteľského zboru. Využívať skúsenosti učiteľov z odlišných etnických, jazykových a sociálnych tradícií pri posilňovaní kultúrnej pestrosti školy;
  - podnecovať individuálnu i skupinovú kultúrnu identitu žiakov, pokiaľ to nenarúša školský poriadok a riadny priebeh vyučovania. Poukazovať na spolužitie menšín a väčšiny pri rešpektovaní všeobecne prijatých pravidiel správania;
  - začleniť do každodenného života školy širšiu komunitu, aby žiaci aj v každodennej vzdelávacej realite vnímali kultúrnu rôznorodosť;
  - k rozhodovaniu o živote školy prizývať príslušníkov a predstaviteľov menšín žijúcich v obci alebo v regióne;
  - v prostredí školy zvýrazňovať vizuálne a cielenou rečou prítomnosť odlišných kultúr;